

O IMPORTANTĂ CONTRIBUȚIE LA STUDIUL ISTORIEI CONTEMPORANE A ROMÂNILOR

Doctor habilitat în istorie **Nicolae ENCIU**
 Institutul de Istorie al AȘM

Numele istoricului Valentin Burlacu a devenit cunoscut mediului academic, dar și marelui public, mai ales de la apariția lucrării sale *Știința istorică în sistemul de propagandă din RSSM (anii 1960–1980)* [1], reușind să deconspire o perioadă tenebră pentru cercetarea istorică din Moldova sovietică, în care factorul politico-ideologic și-a subordonat în întregime scrisul istoric, înregimentându-l în albia propagandei comuniste. A fost perioada în care în fruntea Comitetului Central al PCUS s-a aflat Leonid Brejnev (1906–1982), în timp ce destinele fostei RSS Moldovenești erau diriguite de protejatul său, Ivan Bodiul (1918–2013). Cronologic, lucrarea cuprinde anii 1964–1982, de la primele intervenții istoriografice ale lui I. Bodiul, care au fost o replică la începutul rescrierii istoriei în România, și până la începutul anilor 1980, care au coincis în mare parte cu perioada de guvernare a sa în republică în calitate de prim secretar al PCM.

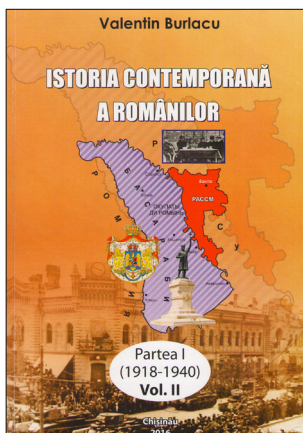
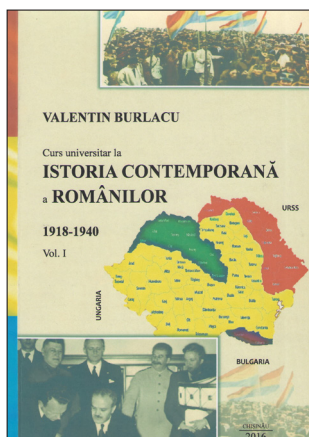
Extinzându-și și diversificându-și în continuare arealul investigațiilor, la doar doi ani de la un reușit debut editorial, dr., conf. univ. Valentin Burlacu propune publicului cititor o nouă lucrare de actualitate – *cursul universitar la Istoria contemporană a românilor* în trei volume [2] în care expune consecutiv: condițiile istorice în care s-a înfăptuit România Mare la încheierea primei conflagrații mondiale și progresele în plan politic, social-economic, demografic și cultural realizate în perioada interbelică; Basarabia în componența României interbelice; formarea și evoluția RASS Moldovenești, inclusiv represiunile pe motive social-economice și confesionale de la începutul anilor 1930; Ba-

sarabia în primul an de ocupație sovietică și formarea RSS Moldovenești; participarea României la cel de-al Doilea Război Mondial; eliberarea și administrarea Basarabiei între iunie 1941 și martie 1944; Transnistria sub administrație românească (1941–1944).

Potrivit autorului, în istoria românilor epoca contemporană este inaugurată de desăvârșirea unității naționale în 1918, continuând cu anii interbelici, cu perioada celui de-al Doilea Război Mondial, cu perioada sovietică, ajungându-se inclusiv la evenimentele și procesele derulate în zilele noastre. Conform periodizării propuse de autor, în cadrul epocii contemporane pot fi identificate patru etape istorice distincte: 1) 1918–1938; 2) 1938–1940–1944 (etapă de tranziție); 3) 1944–1989/1990; 4) 1989/1990/1991 – prezent [3].

Propunându-și să trateze în volum separat fiecare din cele patru etape istorice majore ale epocii contemporane, primul volum al respectivului proiect științifico-didactic constituie o introducere critică la studiul istoriei contemporane a românilor, urmărind să-l familiarizeze pe cititor cu principalele caracteristici și particularități ale istoriei contemporane, atât ca domeniu de cercetare, cât și ca tradiție istoriografică.

Pe lângă faptul că exprimă punctul de vedere al autorului asupra temelor-cheie de istorie interbelică a românilor, cum ar fi: caracteristica generală geografică a României Mari; hotarele și statele vecine; populația în anii 1918–1940; organizarea administrativă unitară a statului român; integrarea Basarabiei în cadrul României; dezvoltarea economico-socială; viața politică în anii 1918–1938; amurgul democrației, monarhia

Valentin BURLACU. *Curs universitar la istoria contemporană a românilor. 1918-1940. Vol. I*, Chișinău: Fe., 2016; Vol. II, Chișinău: Fe., 2016; Vol. III, Chișinău: Fe., 2017

autoritară a lui Carol al II-lea; politica externă interbelică; cultura României întregite; consecințele pactului Molotov-Ribbentrop pentru România; dezmembrarea teritorială a României, – autorul cursului universitar analizează inclusiv istoriografia și sursele istorice de documentare, precum și conceptele-cheie cu care operează în cadrul expunerii.

Astfel, potrivit autorului, sintagma „perioada interbelică” nu presupune, în mod neapărat, o suprapunere totală și deplină cu perioada cuprinsă între Primul Război Mondial și declanșarea celui de al Doilea Război Mondial. Dacă începutul perioadei interbelice este, cu certitudine, marcat de actele de unire din cursul anului 1918, încheierea perioadei este mai dificil de fixat la un anumit moment sau eveniment, pentru toate domeniile de activitate. Pentru viața economică, spre exemplu, momentul de vârf îl reprezintă anul 1938, în timp ce pentru viața politică, acest moment îl reprezintă 10 februarie 1938 sau 6 septembrie 1940; pentru politica externă, respectiv, vara anului 1940 sau 22 iunie 1941. Când privește cultura, încheierea perioadei nu s-a produs nici în 1939 și nici în 1940, necesitând a fi incluse în cadrul aceleiași perioade realizările din anii următori, unele de după august 1944, – rezultat al acumulărilor și frământărilor anterioare care, prin spiritul lor, aparțin perioadei interbelice [4].

Tratarea primei etape, cuprinse între sfârșitul Primului Război Mondial și instaurarea dictaturii regale a lui Carol al II-lea (februarie 1938), pornește de la faptul inaugurării acesteia de evenimentul Marii Uniri din 1918, care a marcat intrarea societății românești într-o fază calitativ nouă a evoluției sale istorice.

În istoriografia recentă, analiza perioadei interbelice pornește, în general, de la consecințele spectaculoase ale Marii Uniri, evidențiindu-se în mod special:

- creșterea suprafeței României întregite de la 137 000 km² la 295 049 km²;
- creșterea populației de la 7,5 milioane de locuitori la peste 18 milioane în anul 1930;
- creșterea suprafeței arabile de la 6,6 milioane ha la 14,6 milioane ha;
- creșterea forței motrice a industriei cu peste 235 %;
- creșterea suprafețelor cu păduri de la 2,5 milioane ha la 7,3 milioane ha;
- creșterea producției de petrol între anii 1921 și 1938 cu 564 %;
- creșterea bogățiilor subsolului etc.

Se adaugă ritmul dezvoltării economice, în special între anii 1934–1938, avântul culturii românești, rolul activ al României în cadrul relațiilor internaționale ș.a. [5].

Fără a omite sau neglija importanța schimbărilor cantitative produse în 1918, dr. conf. Valentin Burlacu pune în evidență mai ales progresele calitative înre-

gistrate, menționând, pe bună dreptate, că România întregită nu a însemnat doar granițe lărgite, provincii reunificate, ci și un nou sistem social, un nou sistem politic, marcând trecerea de la liberalismul clasic antebelic la modelul democrației liberale, urmat de majoritatea statelor Europei Centrale și de Est după 1918. Este, de fapt, ideea formulată de Nicolae Iorga în 1931, când afirma că „Țara aceasta este alcătuită din bucăți, care s-au adunat, pe pământul stropit cu sânge al Marelui Război, abia de câțiva ani de zile”, urmând să devină nu numai o țară întregită, ci și „o Românie a libertății și a dreptății tuturor” [6]. În aceeași ordine de idei, un alt mare istoric, profesorul englez R.W. Seton Watson, afirma că Primul Război Mondial a adus pentru întreaga Românie trei mari schimbări fundamentale: unitatea națională, reforma agrară și sufragiul universal, – toate înscriindu-se pe traseul modernității și al modernizării: „Dintre acestea, prima a ridicat România de la o putere mică la una de rangul al doilea în Europa, urmând imediat după Polonia și Italia; a doua, satisfăcând foamea de pământ a țăranilor, a înlăturat orice pericol al unei revoluții de jos și a imunizat România contra bolșevismului, cu toată apropierea ei de Rusia; a treia a înzestrat națiunea cu mijloacele unei autoexprimări democratice” [7].

În confirmarea spuselor celor doi mari istorici, cursul universitar al dr. conf. Valentin Burlacu ilustrează cu lux de amănunte modalitatea în care Marea Unire din 1918 a fost însoțită de elaborarea și implementarea unor reforme democratice, în spirit european, cum ar fi: votul universal, egalitatea în drepturi recunoscută tuturor cetățenilor, indiferent de naționalitate, religie sau limba vorbită, reforma agrară pe baze largi democratice, măsuri de protecție socială și de reglementare a regimului de muncă etc., – toate incluse, într-o formă sau alta, în noua Constituție a României din 29 martie 1923.

Urmărind modalitatea în care a fost transpus în viață obiectivul modernizării din temelie a structurilor economice, sociale și politice ale noului stat, autorul conchide că în perioada interbelică au fost obținute rezultate notabile în toate domeniile: economia și cultura au progresat continuu, iar viața cotidiană și mentalitatea oamenilor s-au modificat substanțial comparativ cu perioada antebelică. Așa cum pe bună dreptate afirmă autorul, perioada cuprinsă între cele două războaie mondiale a însemnat un drum ascendent al societății românești, statul național unitar român înregistrând progrese esențiale incontestabile în efortul de modernizare politică, economico-socială și culturală, cu efecte benefice în toate provinciile sale istorice. Reformele din anii 1918–1924 au schimbat în mod radical vechile structuri sociale, economice și politice, dând naștere unei noi Românie, foarte diferite de cea de până la 1918.

Totodată, societatea românească s-a confruntat, între cele două războaie mondiale, cu o serie de noi probleme, între care un loc de seamă l-au avut raporturile între minoritari și majoritari, între individ și autoritatea publică. Este indiscutabil că, alături de numeroasele și diversele ei împliniri, perioada interbelică a cunoscut și tot atâtea umbre și chiar eșecuri. Aceasta deoarece, așa cum menționează autorul cursului, perioada interbelică a fost mult prea scurtă pentru a putea produce transformări radicale, astfel încât procesele de modernizare economico-socială, de industrializare s-au manifestat preponderent la nivel urban, unde locuia doar 1/5 din populația României, în timp ce societatea românească, în marea ei majoritate, a rămas la stadiul accentuării polarizării economice și sociale, fiind încă departe de etapa predominării civilizației industriale, a diminuării discrepanțelor și a preponderenței claselor mijlocii în viața economică.

Și totuși, așa cum se poate constata din cursul universitar al dr. conf. Valentin Burlacu, în pofida tuturor dificultăților și limitelor inerente unei perioade istorice prea scurte și zbuciumate, cert este faptul că aflarea Basarabiei în componența statului național unitar român a fost una benefică și prolifică, mai ales sub raport cultural, înregistrându-se rezultate importante în toate domeniile de activitate – literatură, arte, presă, învățământ, știință (vol. II, temele „Renașterea culturii naționale din Basarabia în cadrul României întregite” și „Literatura română și presa națională din Basarabia interbelică”).

Așa cum reiese din întreaga expunere a autorului celor trei volume, o altă cale decât unirea Basarabiei cu România în 1918 ar fi fost sortită unui inevitabil eșec, și este marele merit al Sfatului Țării și al oamenilor politici basarabeni din acea perioadă, – Constantin Stere, Pantelimon Halippa, Vasile Stroescu, Ion Inculeț, Ion Pelivan, – de a fi identificat unica soluție ce ducea spre limanul multășteptat de întreaga populație. Dincolo de orice speculații de felul „ce ar fi fost dacă nu ar fi fost cum a fost”, cert este că alternativa unirii Basarabiei cu România poate fi urmărită, în mod ilustrativ, după exemplul RASS Moldovenești din anii 1924–1940, cu colectivizarea forțată a agriculturii și foametea dezastruoasă, cu deportările și represiunile staliniste de o cruzime nemaîntâlnită, cu dezmembrarea teritorială a Basarabiei în 1940 etc. – subiecte tratate în profunzime de autor în cadrul temelor privind „Formarea și evoluția RASSM” și „Represiunile pe motive social-economice și confesionale de la începutul anilor '30 din RASS Moldovenească” (vol. II).

Cel de-al treilea volum al cursului universitar prezentat constă din șase teme, în care sunt tratate procese și evenimente produse după materializarea notelor ultimative sovietice din iunie 1940: Basarabia în primele luni de ocupație sovietică; Formarea RSS

Moldovenești; România în anii 1940–1944; Participarea României la cel de-al Doilea Război Mondial; Eliberarea și administrarea Basarabiei între iunie 1941 și martie 1944; Transnistria sub administrație românească (1941–1944).

La o privire de ansamblu asupra celor trei volume ale *cursului universitar la Istoria contemporană a românilor*, constatăm că obiectivul major urmărit de autorul acestuia, dr. conf. univ. Valentin Burlacu, – de a oferi cititorilor o interpretare obiectivă, veridică, multiaspectuală și imparțială a primelor două etape istorice majore (1918–1940, 1941–1944), s-a încununat cu un real succes, fapt ce ne determină să recomandăm cu căldură respectivul curs studenților facultăților de istorie, dar și în egală măsură tuturor celor pasionați de problematica istoriei contemporane a românilor.

Cu referire particulară la perioada dintre cele două războaie mondiale, temele respective tratate de autor confirmă într-o deplină măsură faptul că Declarația Sfatului Țării de unire cu România din 27 martie / 9 aprilie 1918 a venit „ca o supremă răsplată pentru toate suferințele din timpul războiului și din timpul celor 106 ani de stăpânire străină” (Petre V. Ștefănuță), ideea și decizia respectivă izvorând „din conștiința și din sufletul poporului și nu din alte împrejurări venite din afară” [8]. Grație marelui eveniment al Unirii Basarabiei cu Vechiul Regat al României, după 1918, – așa cum se constată din întreg textul cursului universitar al dr. conf. Valentin Burlacu, – au urmat 22 de ani de eforturi și de tot atâtea realizări notabile „pe calea regăsirii de sine și a progresului”, de „reluare a adevăratei continuități etnice și ideale” (Eugen Lovinescu) pe orbita culturii și civilizației europene.

NOTE

1. Burlacu V. Știința istorică în sistemul de propagandă din RSSM (anii 1960–1980). Studiu monografic. Chișinău: Învățătorul Modern, 2014, 365 p. (Tipogr. „Cavaioli”).
2. Burlacu V. Curs universitar la istoria contemporană a românilor. 1918-1940. Vol. I, Chișinău: F.e., 2016; Vol. II, Chișinău: F.e., 2016; Vol. III, Chișinău: F.e., 2017.
3. Burlacu V. Curs universitar la istoria contemporană a românilor. 1918-1940. Vol. I, Chișinău, 2016, p. 8-9.
4. *Ibidem*. P. 6-7.
5. Iacob Gh. Economia României (1859–1939): fapte, legi, idei. Iași: Editura Fundației „Axis”, 1996, p. 124-125.
6. Cursurile de Vară ale Universității Nicolae Iorga, Vălenii de Munte, ediția 2004. Cronică selectivă de Constantin Manolache. Ploiești: Libertas, 2005, p. 104-114.
7. Cf. Lupaș Ioan. Istoria Unirii românilor. Ed. a II-a. Cuvânt înainte: Ioan Scurtu. București: Scripta, 1993, p. 281.
8. Macovei I. 15 ani dela Unirea Basarabiei cu Patriamă. Chișinău: Tipografia Eparhială „Cartea Românească”, 1933, p. 4.